

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/71/2007

OPINIE NA TEMAT ZASIĘGU BIEDY W POLSCE

KOMUNIKAT Z BADAŃ

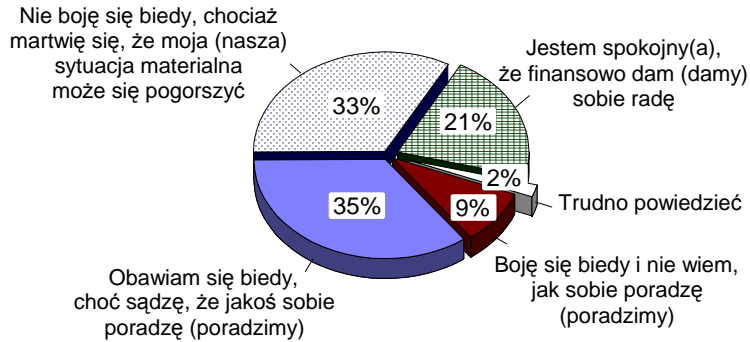
WARSZAWA, KWIECIEŃ 2007

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
28 września 2006 roku

KTÓRE Z PONIŻSZYCH STWIERDZEŃ WYBRAŁ(A)BY PAN(I) JAKO NAJBARDZIEJ ZGODNE Z OBECNĄ SYTUACJĄ FINANSOWĄ W PANA(I) GOSPODARSTWIE DOMOWYM?

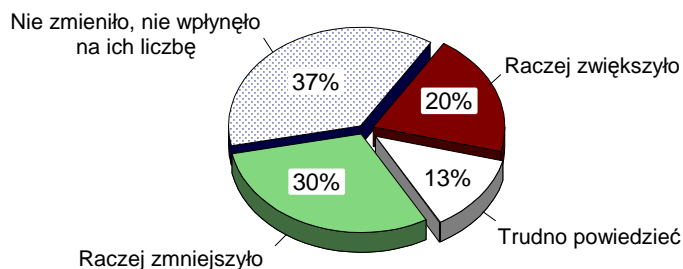

CO, PANA(I) ZDANIEM, PRZED E WSZYSTKIM DECYDUJE O TYM, ŻE NIEKTÓRZY LUDZIE NIE MOGĄ WYDOSTAĆ SIĘ Z BIEDY?

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ ankietowani mogli wybrać trzy czynniki

CZY, PANA(I) ZDANIEM, PRZYSTĄPIENIE NASZEGO KRAJU DO UNII EUROPEJSKIEJ ZWIĘKSZYŁO CZY TEŻ ZMNIĘJSZYŁO LICZBĘ LUDZI BIEDNYCH W POLSCE?

Od czternastu lat monitorujemy opinie na temat zasięgu ubóstwa w Polsce. Trudno jest szacować rzeczywistą skalę tego zjawiska w badaniach sondażowych, ponieważ jedno z podstawowych kryteriów – wysokość dochodów na osobę w rodzinie – staje się dla nas coraz mniej dostępne. Zwiększa się bowiem liczba osób, które z różnych względów nie odpowiadają na pytanie o dochody. Nawet jeśli uzyskamy odpowiedź, musimy pamiętać, że mamy do czynienia jedynie z deklaracjami. Pozostają nam kryteria oparte na subiektywnym postrzeganiu własnej sytuacji finansowej, o tyle zawodne, że nie zawsze zgodne ze stanem faktycznym.

Poprzednie badanie dotyczące tej tematyki przeprowadziliśmy w marcu 2004 roku – tuż przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej. Obecny sondaż, zrealizowany dokładnie trzy lata później, umożliwia skonfrontowanie ówczesnych przedakcesyjnych obaw z opiniami na temat rzeczywistego wpływu członkostwa w UE na zasięg biedy w naszym kraju¹. Podobnie jak poprzednio pytaliśmy badanych o oceny ich własnej sytuacji materialnej, postrzegany próg finansowy, poniżej którego można mówić o ubóstwie, oraz o znajomość osób uznawanych w ich otoczeniu za biedne. Interesowało nas także, jakie czynniki zdaniem Polaków w największym stopniu decydują o tym, że niektórzy ludzie nie potrafią wyostać się z biedy.

POCZUCIE ZAGROŻENIA BIEDĄ I OCENA WŁASNEGO POZIOMU ŻYCIA

W ciągu ostatniego dziesięciolecia obserwowaliśmy najpierw stopniowy wzrost odsetka osób obawiających się, że mogą sobie nie poradzić finansowo, a po roku 2000 – niewielki jego spadek. Znaczącą zmianę przyniósł tegoroczny sondaż, w którym

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (202) zrealizowano w dniach 2-5 marca 2007 roku na liczącej 931 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

odnotowaliśmy najniższy jak dotąd odsetek odpowiedzi wskazujących na poważne obawy o sytuację materialną gospodarstw domowych (9%). Jednocześnie w ciągu ostatnich trzech lat prawie dwukrotnie wzrosła (z 11% do 21%) liczba ankietowanych twierdzących, że finansowo dadzą sobie radę.

Tabela 1

Które z poniższych stwierdzeń wybrał(a)by Pan(i) jako najbardziej zgodne z obecną sytuacją finansową w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Wskazania respondentów według terminów badań						
	I '97	V '98	I '99	VI '00	IV '02	III '04	III '07
	w procentach						
Jestem spokojny(a), że finansowo damy sobie radę	11	15	11	11	11	11	21
Nie boję się biedy, chociaż martwię się, że nasza sytuacja materialna może się pogorszyć	39	38	34	33	36	36	33
Obawiam się biedy, choć sądzę, że jakoś sobie poradzimy	37	33	38	37	36	37	35
Boję się biedy i nie wiem, jak sobie poradzimy	12	13	16	18	15	15	9
Trudno powiedzieć	1	1	1	1	2	1	2

Deklaracje badanych dotyczące poczucia zagrożenia biedą w największym stopniu powiązane są, co oczywiste, z dochodami na osobę w ich gospodarstwach domowych oraz oceną własnych warunków materialnych. Nieco częściej niż pozostali obawiają się biedy również badani starsi oraz słabiej wykształceni (patrz tabele aneksowe).

Od roku 2005 obserwujemy także stopniowy spadek odsetka respondentów, którzy oceniają, że im oraz ich rodzinom żyje się skromnie lub nawet bardzo biednie. Takich deklaracji jest ostatnio nieco mniej (33%) niż w latach 1996–1997², jak dotąd najlepszych pod tym względem (ok. 40%).

---

² Więcej na temat warunków materialnych gospodarstw domowych w komunikacie CBOS „Polacy o kondycji materialnej swoich rodzin. Opinie z lat 1987-2007”, marzec 2007.

Tabela 2

Które z wymienionych określić najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Wskazania respondentów według terminów badań																
	V '93	IV '94	IV '95	XI '95	IV '96	X '96	I '97	X '97	I '99	VI '00	IV '02	IV '03	III '04	III '05	III '06	II '07	III '07
	w procentach																
Żyjemy bardzo biednie – nie starcza mi (nam) nawet na podstawowe potrzeby	9	9	9	6	7	6	7	7	7	8	6	9	9	6	8	5	5
Żyjemy skromnie – musimy na co dzień bardzo oszczędnie gospodarować	42	43	42	39	38	34	32	33	36	39	34	39	39	34	30	32	28
Żyjemy średnio – starcza nam na co dzień, ale musimy oszczędzać na poważniejsze zakupy	45	44	45	49	50	54	54	54	50	45	53	45	46	51	52	49	52
Żyjemy dobrze – starcza nam na wiele bez specjalnego oszczędzania	3	3	3	5	5	6	6	5	6	7	7	7	6	9	9	14	14
Żyjemy bardzo dobrze (mogę) możemy pozwolić sobie na pewien luksus	0	0	1	1	0	0	1	1	1	1	1	0	0	1	1	0	1

Osób twierdzących, że one same i/lub ich rodziny żyją bardzo biednie albo co najwyżej skromnie, jest tym więcej, im niższe deklarują dochody *per capita* w gospodarstwie domowym, gorzej są wykształcone (wśród mających wyższe wykształcenie żyjący biednie stanowią mniej niż 0,5%), a także im są starsze. Więcej osób żyjących skromnie lub biednie jest na wsi i w najmniejszych miastach (do 20 tys. mieszkańców) niż w dużych aglomeracjach. Znacząco wyższy od przeciętnego odsetek takich osób jest również wśród rencistów, emerytów i bezrobotnych.

FINANSOWY PRÓG BIEDY

Poprosiliśmy badanych o określenie poziomu dochodów na osobę w gospodarstwie domowym, poniżej którego, ich zdaniem, zaczyna się bieda. W tym roku jest to średnio 498 złotych. Od 1993 roku, kiedy po raz pierwszy zadaliśmy pytanie o próg biedy, średnia kwota wzrosła prawie pięciokrotnie. Średnią tę odnieśliśmy do dwóch bardziej wymiernych czynników – przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej oraz średniorocznej inflacji³.

W 1993 roku średnia wartość poziomu dochodów, poniżej której według respondentów zaczyna się bieda, stanowiła ponad jedną trzecią ówczesnego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia. Dziesięć lat temu było to niespełna 30% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, a w 2004 roku – podobnie jak obecnie – około 20%. Wzrost wynagrodzeń jest więc szybszy niż wzrost określonego subiektywnie finansowego progu biedy.

Tabela 3

Jak Pan(i) sądzi, poniżej jakiego dochodu zaczyna się już bieda? Chodzi o wysokość dochodu na osobę w rodzinie	III '93	I '97	I '99	VI '00	III '04	III '07
Średnie wartości finansowego progu biedy	107 zł	255 zł	325 zł	378 zł	435 zł	498 zł
Średnia wartość finansowego progu biedy jako odsetek przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia z roku poprzedzającego badanie	36,45%	29,20%	26,23%	22,15%	19,76%	20,10%

Z dużą ostrożnością należy podchodzić do danych z 1993 roku, pochodzących jeszcze z okresu bardzo wysokiej inflacji i sprzed denominacji złotego, dlatego porównanie inflacji ze wzrostem wysokości „progu biedy” postanowiliśmy rozpocząć od roku 1997, przyjmując podaną wtedy wartość jako 100%. W 1999 roku średnia wartość poziomu dochodów, poniżej której można mówić o biedzie, była w porównaniu z rokiem 1997 minimalnie niższa, niż mogłoby to wynikać ze wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych. Jednak już w 2000 roku wzrost wartości finansowego progu biedy był większy niż obserwowana inflacja i dysproporcja ta nadal się utrzymuje. W ciągu minionego dziesięciolecia ceny towarów i usług wzrosły o 75%, natomiast postrzegany przez naszych respondentów poziom

---

³ Na podstawie danych GUS: „Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w złotych w latach 1950-2006” (http://www.stat.gov.pl/dane_spol-gosp/praca_ludnosc/mies_wynagr/index.htm), „Roczne wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych w latach 1950-2006” (http://www.stat.gov.pl/dane_spol-gosp/ceny_handel_uslugi/wskazniki_inflacja/wsk_c_50-05.htm).

dochodów, poniżej którego zaczyna się bieda – o 95%. Ostatnie trzy lata przyniosły znaczący wzrost średniej wartości finansowego progu biedy, przy stosunkowo niewielkiej inflacji⁴.

Tabela 4

	I '97	I '99	VI '00	III '04	III '07
Inflacja w Polsce*	100,0%	128,5%	137,8%	164,5%	175,5%
Wzrost średniej wartości finansowego progu biedy*	100,0%	127,5%	148,2%	170,6%	195,3%

* Podane wartości odzwierciedlają wzrost w stosunku do wartości w 1997 roku

Wzrost średniej kwoty miesięcznego dochodu na osobę w rodzinie, poniżej której zdaniem ankietowanych można mówić o biedzie, jest w naszych badaniach szybszy niż rzeczywisty wzrost cen towarów i usług, a z drugiej strony – wolniejszy od wzrostu przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia (stanowi coraz mniejszy jego ułamek). Można więc mówić, że wraz z poprawą warunków bytu, znajdującą potwierdzenie także w innych naszych badaniach, podnosi się poziom, do którego sytuacja materialna interpretowana jest jako bieda. Mimo to finansowy próg biedy postrzegany jest jako bardziej odległy od przeciętnych zarobków.

W grupach społeczno-demograficznych średnie wartości finansowego progu biedy są zróżnicowane. Zasadniczo tym wyższe, im starsi są badani, im wyższe mają dochody *per capita* w gospodarstwie domowym, a także, co ciekawe, im gorzej oceniają własną sytuację materialną. Podawany przez badanych poziom dochodów, poniżej którego zaczyna się ubóstwo, jest też znacząco wyższy wśród mieszkańców największych miast (patrz tabele aneksowe).

POSTRZEGANE ROZMIARY BIEDY W POLSCE

W 1993 roku, gdy po raz pierwszy zadaliśmy pytanie o znajomość osób naprawdę biednych w bliskim otoczeniu, tylko 15% respondentów odpowiedziało, że nie zna nikogo biednego, natomiast co ósmy (12%) zaliczył do tej kategorii siebie. Cztery lata później, w 1997 roku, więcej niż co trzeci ankietowany (35%) twierdził, że nie zna ludzi ubogich, a odsetek osób określających się jako biedne zmalał o połowę (do 6%) i od tego czasu się nie

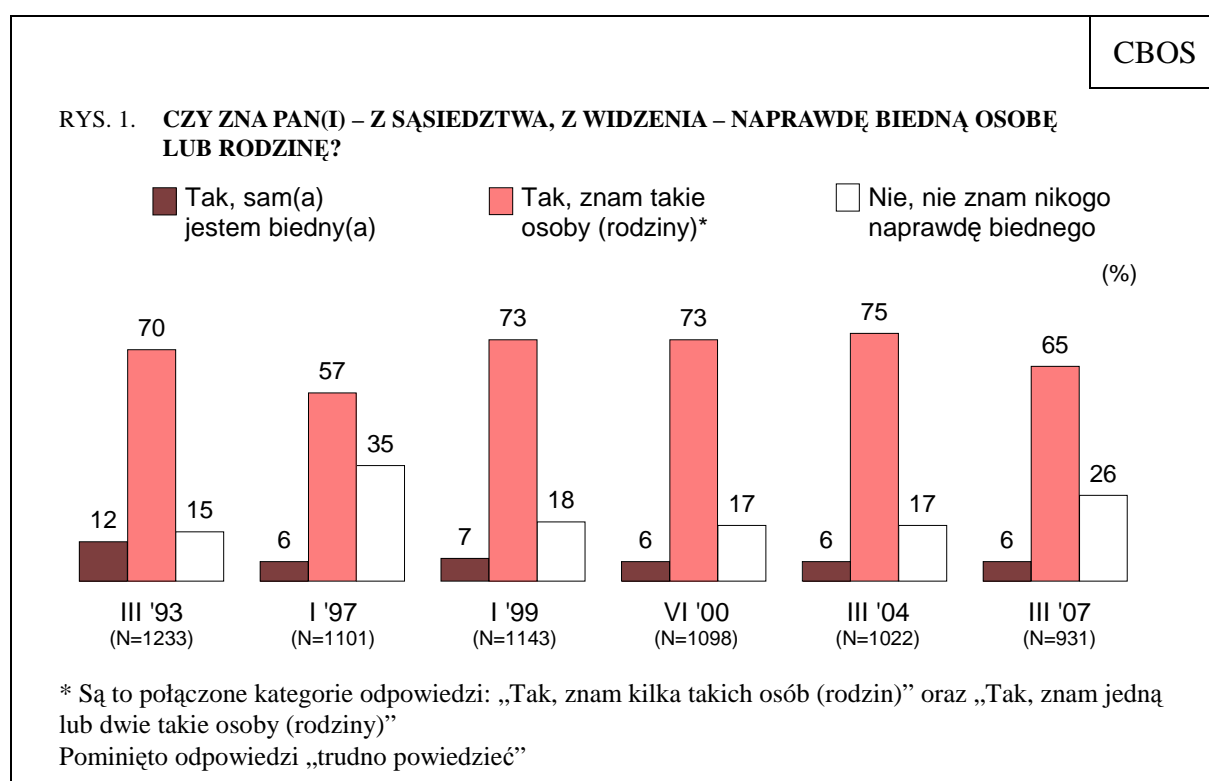
---

⁴ Należy jednak zaznaczyć, że np. w drugiej połowie 2004 roku i na początku 2005 roku wskaźnik CPI był znacząco wyższy niż inflacja netto (liczona z pominięciem cen żywności i paliw), co może mieć wpływ na postrzeganie poziomu zagrożenia ubóstwem – ubóstwo to wszak niemożność zaspokojenia potrzeb podstawowych.

zmienia. Koniec lat dziewięćdziesiątych przyniósł ponowny spadek liczby respondentów nieznających nikogo naprawdę biednego – w 1999 roku było ich 18%, a ponad 70% przyznawało, że w swoim otoczeniu dostrzega ludzi biednych. Taki stan rzeczy utrzymywał się w latach 2000 i 2004.

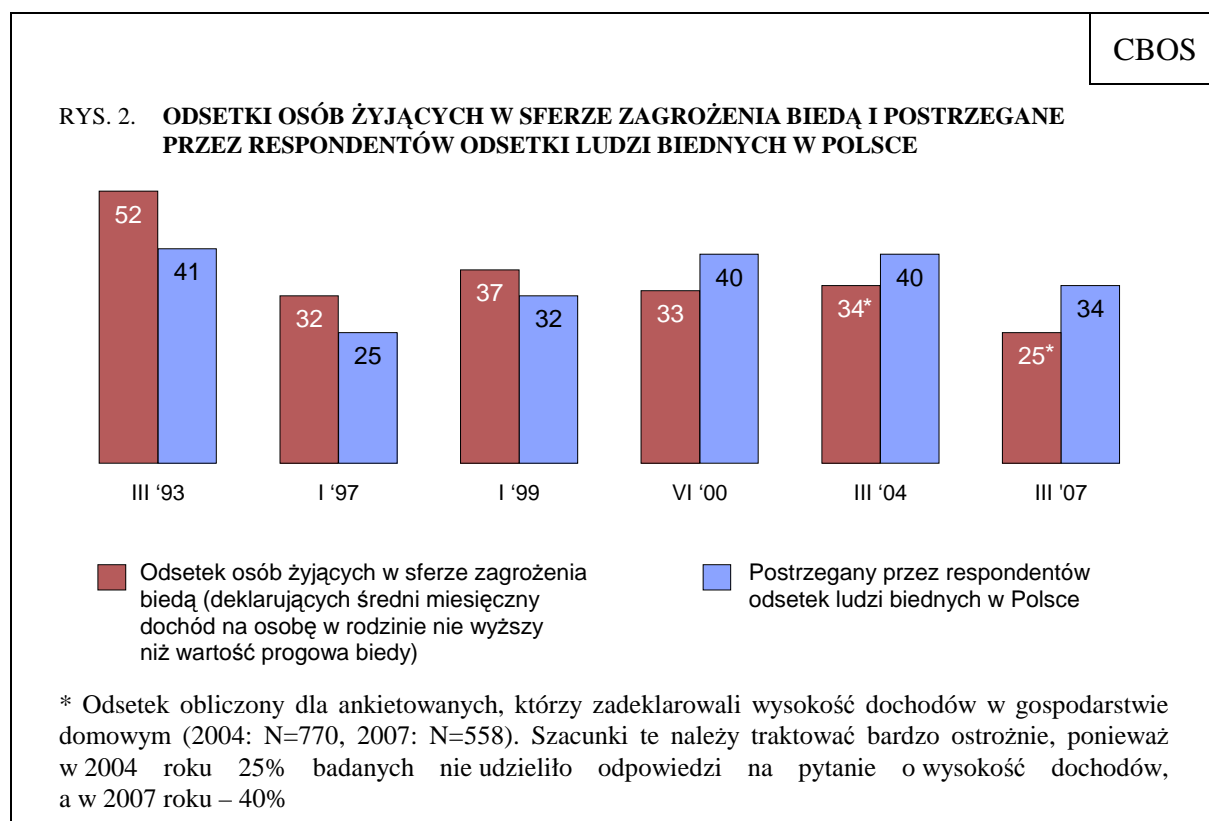
Tegoroczny pomiar przyniósł wyraźną zmianę. W stosunku do roku 2004 zmniejszyła się (z 75% do 65%) liczba respondentów, którzy znają – z sąsiedztwa bądź z widzenia – ubogie rodziny lub osoby, wzrosła natomiast (z 17% do 26%) liczba twierdzących, iż w ich otoczeniu nie ma takich osób lub rodzin. Odsetek ankietowanych zaliczających się do ludzi biednych jest taki sam jak dziesięć lat temu (6%).

Najwięcej osób, które deklarują, że same są biedne, jest wśród bezrobotnych, badanych osiągających najniższe dochody *per capita* w gospodarstwie domowym, mających wykształcenie podstawowe, a także wśród respondentów najstarszych (w wieku 65 lat i więcej). Im lepiej wykształceni są badani oraz im lepiej oceniają własną sytuację materialną, tym częściej deklarują, że nie znają – z sąsiedztwa lub z widzenia – osób ani rodzin naprawdę biednych (patrz tabele aneksowe).

Według badanych, na stu mieszkańców Polski przypadają średnio 34 osoby naprawdę biedne – to o sześć mniej niż w latach 2000 i 2004 (wówczas liczbę biednych określano średnio na 40% ogółu), ale więcej niż w roku 1999 (32%) oraz 1997 (25%).

Spadkowi postrzeganego odsetka osób biednych w społeczeństwie towarzyszy również zmniejszanie się liczby tych, których dochód *per capita* w rodzinie jest niższy od wartości progowej biedy. W 2004 roku takie osoby stanowiły 34% ankietowanych, natomiast obecnie – 25%.

W porównaniu z poprzednim pomiarem znacząco zmniejszyła się (z 22% do 12%) liczba osób, które uważają, że ubóstwo dotyka co najmniej połowę Polaków. Nieznacznie wzrosła (z 15% do 18%) liczba ankietowanych twierdzących, że biedni stanowią najwyżej 10% ogółu społeczeństwa, nie zmienił się natomiast odsetek określających liczbę ludzi biednych na 11%–25% ogółu. Warto jednak zaznaczyć, że w roku 1999 poniżej 11% sytuowało odsetek ubogich 26% respondentów, a w 1997 roku – aż 37%. W tym roku stosunkowo dużo ankietowanych (17% – znacząco więcej niż w poprzednich latach) miało trudności z określeniem rozmiarów biedy w naszym kraju.

Tabela 5

Czy dużo jest dziś w naszym kraju ludzi naprawdę biednych?	Wskazania respondentów według terminów badań					
	III '93	I '97	I '99	VI '00	III '04	III '07
	w procentach					
10% i mniej ogółu społeczeństwa	18	37	26	15	15	18
Od 11% do 25% ogółu społeczeństwa	14	16	14	16	17	18
Od 26% do 50% ogółu społeczeństwa	37	28	36	40	43	35
Od 51% do 75% ogółu społeczeństwa	19	5	10	17	15	9
Powyżej 75% ogółu społeczeństwa	9	2	4	7	7	3
Trudno powiedzieć	3	12	10	5	4	17

Postrzegany odsetek ludzi biednych w Polsce jest tym niższy, im wyższy poziom wykształcenia badanych oraz im lepsza ich ocena własnej sytuacji materialnej. Naprawdę biednych dostrzegają w społeczeństwie najczęściej osoby z gospodarstw domowych o najniższych dochodach *per capita*, bezrobotni, a także badani w wieku 65 lat i więcej (patrz tabele aneksowe). Jak widać, postrzeganiu biedy może sprzyjać pozostawanie w niej – właśnie w tych grupach najwięcej osób deklarowało własne ubóstwo.

Najniższy od 1997 roku jest odsetek ankietowanych spodziewających się w ciągu kilku najbliższych lat wzrostu liczby ludzi naprawdę biednych, choć o nasilaniu się zjawiska ubóstwa nadal przekonany jest co drugi respondent (50%, podczas gdy w roku 2004 – 70%, a w roku 2000 – 81%). Co czwarty badany uważa, że w najbliższych latach liczba osób żyjących poniżej progu biedy będzie taka sama, a co szósty (16%, najwięcej w stosunku do lat wcześniejszych) jest zdania, że zacznie się zmniejszać.

Tabela 6

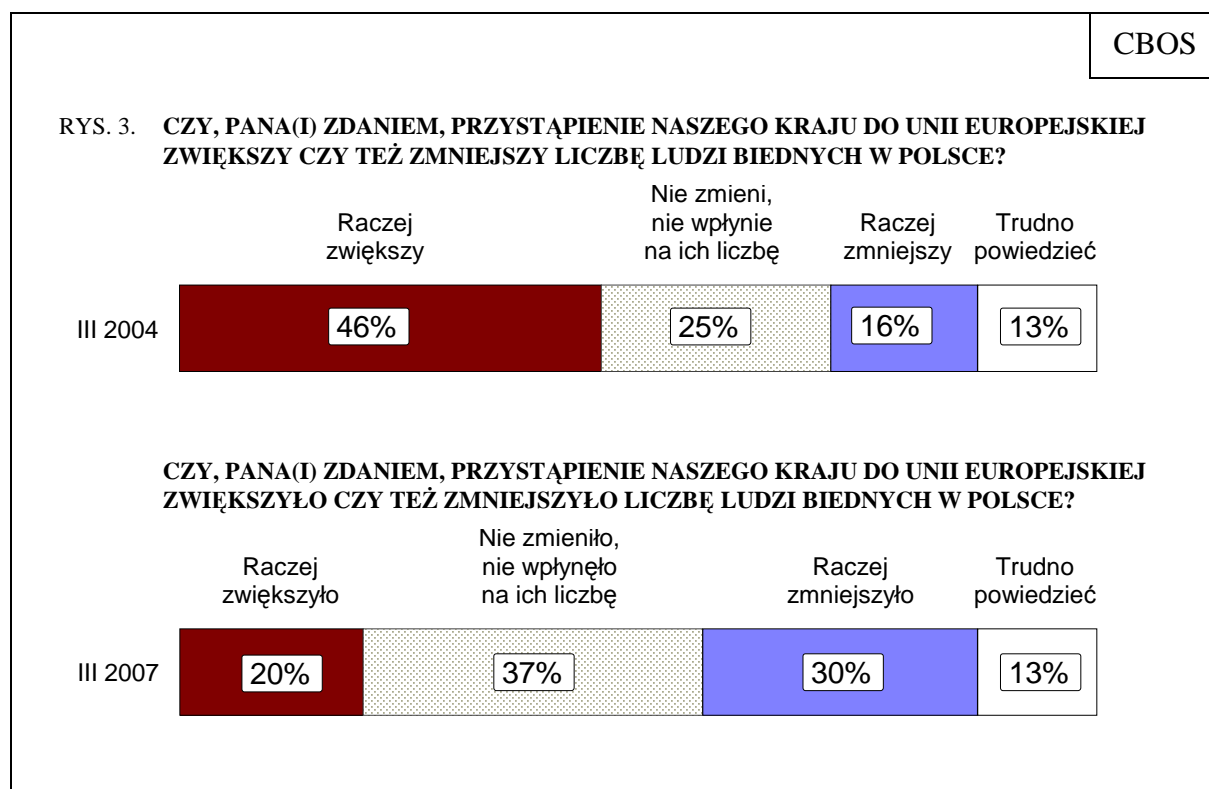
Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższych kilku lat ludzi naprawdę biednych będzie w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań				
	I '97	I '99	VI '00	III '04	III '07
	w procentach				
- znacznie więcej niż obecnie	27	35	47	31	15
- nieco więcej	38	41	34	39	35
- tyle samo	16	10	9	13	25
- nieco mniej	9	6	5	9	14
- znacznie mniej niż obecnie	1	1	1	0	2
Trudno powiedzieć	9	7	4	7	9

Mężczyźni częściej niż kobiety, a ponadto badani młodsi, lepiej wykształceni i lepiej oceniający swoją sytuację materialną znacząco częściej niż pozostali są przekonani, że w najbliższej przyszłości w Polsce zmniejszy się liczba osób naprawdę biednych. Wyrażaniu

przeciwnej opinii sprzyja zła ocena warunków finansowych własnego gospodarstwa domowego, niskie dochody *per capita* w rodzinie, a także lewicowe poglądy polityczne oraz bycie bezrobotnym (patrz tabele aneksowe).

ROZMIARY BIEDY W POLSCE A INTEGRACJA Z UNIĄ EUROPEJSKĄ

Po trzech latach od przystąpienia naszego kraju do Unii Europejskiej można powiedzieć, iż zasadniczo nie potwierdziły się przedakcesyjne obawy prawie połowy Polaków (46% w marcu 2004 roku), że integracja spowoduje zwiększenie się liczby ludzi biednych w Polsce. Obecnie tylko co piąty respondent (20%) twierdzi, że akcesja do UE przyniosła taki właśnie skutek, a prawie co trzeci (30%) – że raczej zmniejszyła liczbę ubogich (spodziewało się tego 16% badanych w 2004 roku). Trzy lata temu co czwarty Polak był przekonany, że członkostwo w Unii nie zmieni liczby ludzi biednych w Polsce. Tegoroczne badanie pokazało, że prawie dwie piąte respondentów (37%) nie zauważa ani negatywnego, ani pozytywnego wpływu integracji na zasięg biedy w naszym kraju.

Liczba respondentów przekonanych, że przystąpienie Polski do UE raczej zmniejszyło liczbę ludzi biednych, niż ją zwiększyło, rośnie wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia badanych oraz ich oceną własnych warunków materialnych (a także dochodów *per capita* w rodzinie), natomiast maleje wraz z wiekiem; znacząco wyższa jest też wśród mężczyzn niż kobiet. Z kolei im niższe dochody i ocena własnej sytuacji materialnej, tym częstsze deklaracje, że integracja z UE przyczyniła się do wzrostu biedy w Polsce (patrz tabele aneksowe).

POSTRZEGANIE PRZYCZYN UTRWALANIA SIĘ BIEDY

Z biegiem czasu zmieniają się też powody, które uczestnicy naszych badań podają jako najistotniejsze przeszkody na drodze wychodzenia z biedy. Wprawdzie na pierwszym miejscu nadal znajduje się bezrobocie, wymieniane przez badanych najczęściej (53%), ale należy podkreślić, że jest to najniższy odsetek, odkąd zadajemy to pytanie (tzn. od roku 1997). W porównaniu z rokiem 2004 zmniejszył się aż o 26 punktów procentowych.

Spadkowi wskazań na bezrobocie jako powód pozostawania w biedzie towarzyszy wyraźny wzrost (z 18% w 2004 roku do 35% obecnie) odsetka osób, które twierdzą, że niemożność wydostania się z biedy wynika w znacznej mierze z niechęci do podejmowania pracy. Zmianę znaczenia obu tych czynników można łączyć z wyraźną poprawą sytuacji na rynku pracy, postrzeganą również przez naszych respondentów⁵.

Wzrosły też wskazania na alkoholizm jako przyczynę niemożności wydostania się z biedy (40% wobec 31% przed trzema laty) – obecnie kształtują się na poziomie z końca lat dziewięćdziesiątych. Równie istotnym jak nałóg alkoholowy powodem trwałej biedy jest, zdaniem ankietowanych, brak wykształcenia i odpowiednich kwalifikacji zawodowych (39%). Warto dodać, że znaczenie tego czynnika systematycznie rośnie. Niewiele mniej badanych (37%) wskazało niezaradność życiową jako przyczynę pozostawania w biedzie. Bezradność w załatwianiu swoich spraw wydawała się ważniejsza w kontekście wychodzenia z biedy w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych, potem zaś jej znaczenie zaczęło maleć. Od roku 2004 obserwujemy wzrost takich wskazań.

---

⁵ Patrz komunikat CBOS „Opinie o rynku pracy i zagrożeniu bezrobociem w latach 2001-2007”, marzec 2007.

Tabela 7

Co, Pana(i) zdaniem, przede wszystkim decyduje o tym, że niektórzy ludzie nie mogą wydostać się z biedy?	Wskazania respondentów według terminów badań				
	I '97	I '99	VI '00	III '04	III '07
	w procentach (w nawiasach podano kolejność)				
Brak pracy, bezrobocie	58 (1)	67 (1)	79 (1)	79 (1)	53 (1)
Alkoholizm	35 (4)	39 (2)	31 (5)	31 (4-5)	40 (2)
Brak wykształcenia, kwalifikacji zawodowych	26 (7)	32 (5)	35 (2)	38 (2)	39 (3)
Niezaradność życiowa, bezradność w załatwianiu swoich spraw	40 (3)	33 (4)	27 (6-7)	31 (4-5)	37 (4)
Lenistwo, niechęć do podejmowania pracy	31 (5)	25 (7)	20 (8)	18 (8)	35 (5)
Choroba, kalectwo	41 (2)	37 (3)	27 (6-7)	23 (7)	27 (6)
Brak wsparcia i opieki ze strony państwa	20 (8)	20 (8)	34 (3)	35 (3)	24 (7)
Niskie emerytury, renty	29 (6)	31 (6)	32 (4)	27 (6)	22 (8)
Brak szczęścia, ślepy los	5 (10)	5 (9-10)	5 (9)	5 (9)	5 (9)
Brak wsparcia i opieki ze strony rodziny, brak rodziny	6 (9)	5 (9-10)	3 (10)	4 (10)	3 (10)
Procenty nie sumują się do 100, ponieważ ankietowani mogli wybrać trzy czynniki					

Inne czynniki wymieniano nieco rzadziej. Na chorobę czy kalectwo jako możliwą przyczynę trwałego ubóstwa wskazało 27% badanych (o 4 punkty procentowe więcej niż trzy lata temu, ale od połowy lat dziewięćdziesiątych spadek o kilkanaście punktów). Mniej istotny wobec poprawy sytuacji na rynku pracy okazał się też brak opieki i wsparcia ze strony państwa, wskazywany przez jedną czwartą ankietowanych (24%, podczas gdy w latach 2000 i 2004 więcej niż co trzeci uznawał go za ważną przyczynę niemożności wydostania się z biedy). W porównaniu z poprzednimi pomiarami zmalała liczba osób wskazujących na niskie emerytury i renty jako powód niemożności wydostania się z biedy (z 32% w roku 2000 i 27% przed trzema laty do 22% obecnie).

Listę przyczyn utrwalających biedę zamykają – podobnie jak w ubiegłych latach – brak szczęścia, przypadki losowe oraz brak wsparcia czy opieki ze strony rodziny, wymieniane przez nielicznych badanych (odpowiednio: 5% i 3%).

Najbardziej znaczący wpływ na odpowiedzi na to pytanie ma ocena własnej sytuacji materialnej (w mniejszym stopniu deklarowana wysokość dochodów na osobę w rodzinie), a także wykształcenie, wiek i – w niektórych przypadkach – miejsce zamieszkania oraz płeć. Im lepiej badani oceniają warunki materialne własnego gospodarstwa domowego, tym częściej wskazują na brak wykształcenia, lenistwo, niezaradność życiową i alkoholizm, a tym rzadziej na bezrobocie, brak opieki ze strony państwa oraz niskie renty i emerytury jako przyczyny pozostawania w biedzie. Wysokość dochodów wpływa przede wszystkim na postrzeganie roli bezrobocia i braku zaradności życiowej w wydostaniu się z ubóstwa – im niższe są dochody, tym częściej wskazywany jest pierwszy z tych czynników, a im wyższe –

tym ważniejszy wydaje się drugi czynnik. Im młodsi są badani, tym większą rolę w niemożności wyjścia z biedy przypisują brakowi wykształcenia i niechęci do podejmowania pracy, im starsi zaś, tym częściej wymieniają w tym kontekście niskie świadczenia społeczne oraz choroby czy kalectwo (te same zależności obserwowaliśmy w przypadku różnic w odpowiedziach mężczyzn i kobiet). Badani lepiej wykształceni w większym stopniu przywiązują wagę do braku odpowiednich kwalifikacji, ale też do niezaradności życiowej, a gorzej wykształceni – do bezrobocia oraz niskich emerytur i rent. Mieszkańcy największych miast znacznie rzadziej niż pozostali wskazują na bezrobocie jako przyczynę trwałego ubóstwa, nieco częściej zaś na bezradność w załatwianiu własnych spraw. Mieszkańcy wsi z kolei większą niż pozostali rolę przypisują alkoholizmowi. Co ciekawe, obie te grupy znacznie wyraźniej niż mieszkańcy miast małych i średnich akcentują znaczenie lenistwa w niemożności wydostania się z biedy (patrz tabele aneksowe).

Opracowała
Joanna SZCZEPAŃSKA

A N E K S

Tabela 1. Które z poniższych stwierdzeń wybrał(a)by Pan(i) jako najbardziej zgodne z obecną sytuacją finansową w Pana(i) gospodarstwie domowym? 1 - Jestem spokojny(a), że finansowo dam (damy) sobie radę; 2 - Nie boję się biedy, chociaż martwię się, że moja (nasza) sytuacja materialna może się pogorszyć; 3 - Obawiam się biedy, choć sądzę, że jakoś sobie poradzę (poradzimy); 4 - Boję się biedy i nie wiem, jak sobie poradzę (poradzimy)

(%)

	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	21	33	35	9	2	930
Płeć						
Mężczyźni	23	35	33	7	2	438
Kobiety	19	32	37	10	2	493
Wiek						
18-24 lat	28	38	27	4	2	144
25-34	31	33	31	4	1	167
35-44	21	40	31	7	0	132
45-54	19	32	35	12	1	182
55-64	16	30	40	12	2	138
65 lat i więcej	11	29	43	13	4	168
Miejsce zamieszkania						
Wieś	19	35	35	10	1	352
Miasto do 20 tys.	14	34	42	10	1	126
20-100 tys.	24	31	34	8	2	185
101-500 tys.	24	36	30	7	3	162
501 tys.i więcej mieszk.	26	31	34	8	2	106
Wykształcenie						
Podstawowe	12	29	42	15	2	281
Zasadnicze zawodowe	19	30	39	10	2	239
Średnie	26	40	29	4	1	318
Wyższe	39	36	20	3	2	93
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	43	37	20	0	0	54
Prac.umysł.niż.szczebła	34	45	19	1	1	68
Pracownicy fiz.- umysł.	27	34	38	0	1	95
Robotnicy wykwalifikowani	25	37	34	4	0	88
Robotnicy niewykwalifik.	21	37	32	7	3	41
Rolnicy	16	36	39	8	0	49
Pracujący na własny rach.	23	58	14	5	0	26
Bierni zawodowo						
Renciści	6	37	29	28	0	59
Emeryci	13	26	45	12	3	237
Uczniowie i studenci	31	31	32	2	4	65
Bezrobotni	9	30	40	20	2	109
Gospodynie domowe i inni	37	28	24	11	0	39
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	32	40	24	4	1	109
spółce właścicieli						
prywatnych i państwa	25	32	42	0	1	70
sekt. pryw. poza rolnict.	29	41	26	2	1	195
prywatnym gosp. rolnym	17	37	38	8	0	54
Dochody na jedną osobę						
Do 300 zł	8	29	42	20	1	66
301-500	15	31	45	9	1	126
501-900	18	32	37	11	2	217
901-1200	32	38	23	5	2	88
Powyżej 1200 zł	35	34	29	0	2	61
Ocena własnych war. mater.						
Złe	3	20	46	29	3	214
Średnie	13	41	41	4	1	420
Dobre	45	32	18	2	2	297
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	12	34	41	11	2	67
Raz w tygodniu	21	33	38	8	1	465
1-2 razy w miesiącu	23	40	29	9	0	149
Kilka razy w roku	23	31	36	8	2	156
W ogóle nie uczestniczy	19	33	25	14	9	92
Poglądy polityczne						
Lewica	20	35	36	8	1	139
Centrum	22	37	32	8	1	262
Prawica	27	33	31	7	2	265
Trudno powiedzieć	15	30	41	12	2	260

Tabela 2. Jak Pan(i) sądzi, poniżej jakiego dochodu zaczyna się już bieda? Chodzi nam o wysokość dochodu na jedną osobę w rodzinie

(%)

	1-100 zł	101-200 zł	201-300 zł	301-400 zł	401-500 zł	501-2000 zł	Trudno powiedzieć	Średnia w zł	Liczba osób
Ogółem	3	7	15	15	22	25	12	497.86	929
Płeć									
Mężczyźni	2	7	13	17	23	27	12	505.03	435
Kobiety	3	7	18	13	22	24	13	491.48	493
Wiek									
18-24 lat	6	6	18	21	20	16	13	418.91	144
25-34	3	6	20	14	26	21	10	470.11	165
35-44	1	8	19	19	22	20	10	463.35	132
45-54	2	7	16	15	23	28	9	519.39	182
55-64	2	8	9	11	23	34	13	537.62	138
65 lat i więcej	2	6	10	11	18	32	20	570.06	168
Miejsce zamieszkania									
Wieś	4	9	18	16	20	22	13	470.86	352
Miasto do 20 tys.	1	8	13	12	28	25	14	489.83	126
20-100 tys.	4	3	13	18	21	29	11	529.14	184
101-500 tys.	3	8	17	13	22	21	16	466.60	162
501 tys.i więcej mieszk.	1	3	12	14	26	37	7	582.93	105
Wykształcenie									
Podstawowe	3	6	16	13	16	24	21	502.16	281
Zasadnicze zawodowe	1	9	14	18	21	27	11	488.30	237
Średnie	4	5	16	17	26	24	7	493.00	318
Wyższe	0	7	14	10	31	28	10	527.89	93
Grupa społ.-zaw. pracujący									
Kadra kier.,inteligencja	0	4	23	5	31	25	12	551.86	54
Prac.umysł.niż.szczebla	1	9	13	12	36	23	7	489.18	68
Pracownicy fiz.- umysł.	3	8	18	17	25	22	8	461.05	95
Robotnicy wykwalifikowani	0	11	20	15	20	25	9	484.05	88
Robotnicy niewykwalifik.	5	4	33	16	13	20	9	400.74	41
Rolnicy	2	7	12	16	32	20	11	499.25	49
Pracujący na własny rach.	0	3	15	23	14	32	13	511.90	26
Bierni zawodowo									
Renciści	2	5	19	18	19	22	16	500.06	58
Emeryci	2	7	8	13	19	35	16	565.57	238
Uczniowie i studenci	4	7	16	17	22	20	14	448.41	65
Bezrobotni	9	6	18	18	19	19	11	445.66	109
Gospodynie domowe i inni	2	4	8	23	24	18	21	485.59	39
Pracuje w:									
inst. państw., publicznej	2	9	17	9	31	22	9	473.57	109
spółce właścicieli									
prywatnych i państwa	0	10	11	22	19	27	11	507.72	69
sekt. pryw. poza rolnict.	1	5	22	15	23	24	10	484.52	195
prywatnym gosp. rolnym	2	8	9	15	28	23	15	507.14	54
Dochody na jedną osobę									
Do 300 zł	10	12	16	15	27	15	5	417.50	66
301-500	3	8	19	20	27	15	8	438.40	126
501-900	1	7	15	14	22	28	11	498.65	217
901-1200	0	3	12	15	33	33	5	549.87	88
Powyżej 1200 zł	1	3	16	11	25	36	8	608.18	61
Ocena własnych war. mater.									
Złe	2	8	15	17	18	28	12	508.39	214
Średnie	3	6	14	15	22	26	14	498.77	419
Dobre	2	7	18	14	26	23	10	489.24	296
Udział w prakt. religijnych									
Kilka razy w tygodniu	3	10	16	6	15	33	17	503.64	67
Raz w tygodniu	2	6	14	17	24	24	13	498.27	464
1-2 razy w miesiącu	6	6	19	19	23	17	10	442.65	149
Kilka razy w roku	0	11	18	11	16	31	12	513.02	156
W ogóle nie uczestniczy	3	4	11	13	26	30	13	556.92	91
Poglądy polityczne									
Lewica	1	7	16	19	28	24	5	496.67	138
Centrum	2	6	15	15	21	30	11	525.35	262
Prawica	3	8	15	13	22	32	8	513.05	265
Trudno powiedzieć	4	7	16	15	22	15	22	450.95	260

Tabela 3. Czy zna Pan(i) - z sąsiedztwa, z widzenia - naprawdę biedną osobę lub rodzinę?
 1 - Tak, sam(a) jestem biedny(a); 2 - Tak, znam kilka takich osób (rodzin);
 3 - Tak, znam jedną lub dwie takie osoby (rodziny); 4 - Nie, nie znam nikogo
 naprawdę biednego

(%)

	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	6	45	20	26	3	931
Płeć						
Mężczyźni	5	47	22	24	2	438
Kobiety	7	43	18	28	4	493
Wiek						
18-24 lat	4	56	23	16	2	144
25-34	3	41	20	34	1	167
35-44	4	46	29	20	1	132
45-54	6	53	16	21	4	182
55-64	6	40	18	32	4	139
65 lat i więcej	12	35	16	33	4	168
Miejsce zamieszkania						
Wieś	6	46	19	27	2	352
Miasto do 20 tys.	8	49	19	18	7	126
20-100 tys.	7	48	17	26	2	185
101-500 tys.	3	43	21	29	3	162
501 tys. i więcej mieszk.	6	38	24	30	1	106
Wykształcenie						
Podstawowe	12	42	18	23	4	281
Zasadnicze zawodowe	5	50	19	25	1	239
Średnie	3	44	22	29	3	319
Wyższe	1	49	17	29	5	93
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	2	44	22	28	3	54
Prac. umysł. niż. szczebla	1	46	22	24	7	68
Pracownicy fiz.- umysł.	0	44	26	26	4	95
Robotnicy wykwalifikowani	0	53	22	26	0	88
Robotnicy niewykwalifik.	9	45	19	27	0	41
Rolnicy	2	51	24	20	2	49
Pracujący na własny rach.	0	37	30	33	0	26
Bierni zawodowo						
Renciści	8	45	17	27	3	59
Emeryci	9	40	15	33	4	238
Uczniowie i studenci	4	52	25	20	0	65
Bezrobotni	16	50	16	14	2	109
Gospodynie domowe i inni	6	40	14	34	6	39
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	2	47	22	26	3	109
spółce właścicieli						
prywatnych i państwa	1	48	24	22	5	70
sekt. pryw. poza rolnict.	1	46	24	28	2	195
prywatnym gosp. rolnym	4	55	20	21	0	54
Dochody na jedną osobę						
Do 300 zł	16	48	19	17	0	66
301-500	6	54	20	16	4	126
501-900	6	45	16	30	3	217
901-1200	3	35	22	37	3	88
Powyżej 1200 zł	2	45	23	25	5	61
Ocena własnych war. mater.						
Złe	19	44	13	21	3	214
Średnie	3	47	21	27	3	420
Dobre	1	43	23	29	3	298
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	2	39	20	34	5	67
Raz w tygodniu	6	42	19	31	3	465
1-2 razy w miesiącu	6	53	24	15	3	149
Kilka razy w roku	4	51	20	23	2	156
W ogóle nie uczestniczy	13	46	17	21	3	92
Poglądy polityczne						
Lewica	2	53	19	26	1	139
Centrum	5	48	19	25	3	262
Prawica	6	42	23	26	3	265
Trudno powiedzieć	8	42	18	28	4	260

Tabela 4. Czy dużo jest dziś w naszym kraju ludzi naprawdę biednych? Ile osób biednych przypada, Pana(i) zdaniem, na stu mieszkańców Polski?

(%)

	1-10 osób	11-25 osób	26-50 osób	51-75 osób	76-100 osób	Trudno powiedzieć	Średnia	Liczba osób
Ogółem	18	18	35	9	3	17	33.53	930
Płeć								
Mężczyźni	21	21	31	9	4	15	32.05	436
Kobiety	15	16	38	9	3	19	34.92	493
Wiek								
18-24 lat	17	19	42	8	6	8	33.62	144
25-34	23	23	31	10	1	12	30.04	167
35-44	22	19	31	9	4	14	32.45	132
45-54	19	17	32	12	3	17	34.03	182
55-64	12	22	34	9	4	19	34.77	138
65 lat i więcej	11	11	37	8	3	31	37.07	168
Miejsce zamieszkania								
Wieś	20	18	34	7	2	18	31.52	351
Miasto do 20 tys.	15	23	30	7	6	19	34.12	126
20-100 tys.	14	15	40	8	3	19	35.52	185
101-500 tys.	18	20	28	16	4	15	35.39	162
501 tys.i więcej mieszk.	16	19	42	13	1	8	33.17	106
Wykształcenie								
Podstawowe	13	11	39	9	2	26	37.09	281
Zasadnicze zawodowe	16	18	33	10	5	18	35.53	239
Średnie	22	24	32	9	3	9	30.66	318
Wyższe	20	22	33	10	1	14	29.72	93
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier.,inteligencja	20	26	29	6	4	16	30.10	54
Prac.umysł.niż.szczębla	29	21	34	8	0	7	26.76	68
Pracownicy fiz.- umysł.	17	18	41	11	2	11	34.07	95
Robotnicy wykwalifikowani	18	25	31	7	5	14	31.68	88
Robotnicy niewykwalifik.	24	19	27	7	0	23	27.25	41
Rolnicy	31	18	27	8	2	14	28.61	49
Pracujący na własny rach.	22	36	27	6	0	9	26.19	26
Bierni zawodowo								
Renciści	16	17	31	4	10	22	37.71	59
Emeryci	11	14	37	10	3	25	37.36	237
Uczniowie i studenci	17	23	37	11	5	8	31.82	65
Bezrobotni	17	13	38	16	5	12	38.90	109
Gospodynie domowe i inni	15	17	32	8	0	28	32.81	39
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	21	22	35	6	1	15	28.87	109
spółce właścicieli								
prywatnych i państwa	21	22	30	11	7	10	32.41	70
sekt. pryw. poza rolnict.	20	24	32	9	1	13	30.50	195
prywatnym gosp. rolnym	28	19	25	9	2	17	28.52	54
Dochody na jedną osobę								
Do 300 zł	10	11	49	10	12	7	44.66	66
301-500	11	21	46	8	4	10	34.72	126
501-900	18	21	28	13	1	19	32.55	216
901-1200	20	15	34	14	3	14	34.78	88
Powyżej 1200 zł	21	18	36	3	5	17	30.27	61
Ocena własnych war. mater.								
Złe	11	10	42	12	8	17	42.16	214
Średnie	20	18	32	10	2	18	32.46	418
Dobre	19	26	33	6	2	15	28.95	298
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	20	20	31	9	5	15	33.28	67
Raz w tygodniu	18	18	38	6	2	18	32.25	464
1-2 razy w miesiącu	17	17	33	15	4	14	36.00	149
Kilka razy w roku	18	21	26	13	4	19	33.78	156
W ogóle nie uczestniczy	15	17	37	11	4	16	35.68	92
Poglądy polityczne								
Lewica	17	23	36	13	2	10	33.81	138
Centrum	20	23	31	9	3	14	31.86	262
Prawica	22	16	39	6	3	14	31.00	265
Trudno powiedzieć	11	15	34	10	4	27	37.88	260

Tabela 5. Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższych kilku lat ludzi naprawdę biednych będzie w Polsce:
1 - znacznie więcej niż obecnie; 2 - nieco więcej; 3 - tyle samo; 4 - nieco mniej; 5 - znacznie mniej niż obecnie

(%)

	1	2	3	4	5	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	15	35	25	14	2	9	931
Płeć							
Mężczyźni	13	35	24	19	3	7	438
Kobiety	17	34	25	11	1	11	493
Wiek							
18-24 lat	12	25	32	21	1	9	144
25-34	15	33	25	16	4	7	167
35-44	12	39	26	18	0	5	132
45-54	20	40	21	13	2	4	182
55-64	18	40	21	12	3	6	139
65 lat i więcej	13	31	24	7	2	23	168
Miejsce zamieszkania							
Wieś	14	35	26	15	1	9	352
Miasto do 20 tys.	15	40	21	14	0	10	126
20-100 tys.	19	30	28	13	3	8	185
101-500 tys.	15	38	22	13	1	11	162
501 tys.i więcej mieszk.	14	33	24	17	7	5	106
Wykształcenie							
Podstawowe	15	33	28	8	1	14	281
Zasadnicze zawodowe	20	38	21	13	1	7	239
Średnie	13	36	23	19	3	6	319
Wyższe	11	28	30	20	3	9	93
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	12	31	25	16	2	14	54
Prac.umysł.niż.szczebła	10	33	27	18	5	7	68
Pracownicy fiz.- umysł.	24	33	19	16	0	8	95
Robotnicy wykwalifikowani	11	38	37	11	0	3	88
Robotnicy niewykwalifik.	12	34	30	19	0	6	41
Rolnicy	11	41	22	24	0	2	49
Pracujący na własny rach.	5	43	18	28	2	4	26
Bierni zawodowo							
Renciści	20	29	24	13	4	11	59
Emeryci	15	37	21	10	3	16	238
Uczniowie i studenci	7	19	36	30	0	8	65
Bezrobotni	22	43	17	8	3	7	109
Gospodynie domowe i inni	21	26	36	8	5	4	39
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	16	35	24	16	1	8	109
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	20	36	28	11	0	5	70
sekt. pryw. poza rolnict.	10	34	27	19	2	8	195
prywatnym gosp. rolnym	12	36	22	26	0	4	54
Dochody na jedną osobę							
Do 300 zł	28	43	13	14	0	3	66
301-500	20	33	27	12	0	8	126
501-900	13	36	23	12	3	12	217
901-1200	13	36	16	19	0	15	88
Powyżej 1200 zł	8	39	22	18	6	7	61
Ocena własnych war. mater.							
Złe	27	41	19	7	1	6	214
Średnie	13	36	25	15	1	11	420
Dobre	10	29	29	19	4	9	298
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	14	41	24	6	1	14	67
Raz w tygodniu	16	32	25	17	1	9	465
1-2 razy w miesiącu	14	33	31	13	2	7	149
Kilka razy w roku	14	38	22	13	4	9	156
W ogóle nie uczestniczy	15	43	18	11	4	9	92
Poglądy polityczne							
Lewica	13	42	20	16	3	5	139
Centrum	14	36	30	13	1	6	262
Prawica	12	34	24	21	2	8	265
Trudno powiedzieć	20	31	23	8	2	15	260

Tabela 6. Czy, Pana(i) zdaniem, przystąpienie naszego kraju do Unii Europejskiej zwiększyło czy też zmniejszyło liczbę ludzi biednych w Polsce?
 1 - Raczej zwiększyło; 2 - Nie zmieniło, nie wpłynęło na ich liczbę;
 3 - Raczej zmniejszyło

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	20	37	30	13	930
Płeć					
Mężczyźni	19	35	38	9	436
Kobiety	22	40	22	16	493
Wiek					
18-24 lat	17	33	42	8	144
25-34	15	47	31	7	167
35-44	17	44	29	10	132
45-54	27	33	28	11	182
55-64	19	44	23	15	139
65 lat i więcej	24	26	25	25	167
Miejsce zamieszkania					
Wieś	23	35	30	12	352
Miasto do 20 tys.	19	41	27	13	126
20-100 tys.	18	35	34	13	184
101-500 tys.	18	39	27	16	162
501 tys. i więcej mieszk.	19	42	28	10	106
Wykształcenie					
Podstawowe	21	33	23	23	281
Zasadnicze zawodowe	24	36	27	13	237
Średnie	18	44	32	6	319
Wyższe	13	31	50	6	93
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	17	31	41	11	54
Prac. umysł. niż. szczebla	17	38	37	8	68
Pracownicy fiz.- umysł.	17	41	33	9	95
Robotnicy wykwalifikowani	29	38	22	11	88
Robotnicy niewykwalifik.	26	36	31	7	41
Rolnicy	22	31	38	8	49
Pracujący na własny rach.	16	43	41	0	26
Bierni zawodowo					
Renciści	25	53	10	12	59
Emeryci	21	31	27	21	237
Uczniowie i studenci	17	31	47	6	65
Bezrobotni	20	50	22	8	109
Gospodynie domowe i inni	10	33	25	32	39
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	16	37	37	9	109
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	21	39	27	13	70
sekt. pryw. poza rolnict.	20	39	34	7	195
prywatnym gosp. rolnym	20	29	42	9	54
Dochody na jedną osobę					
Do 300 zł	30	40	19	10	66
301-500	20	39	28	13	126
501-900	25	37	25	13	216
901-1200	21	29	35	15	88
Powyżej 1200 zł	16	33	39	12	61
Ocena własnych war. mater.					
Złe	28	39	18	15	214
Średnie	20	36	30	15	418
Dobre	16	38	38	8	298
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	24	36	16	23	67
Raz w tygodniu	20	35	32	13	464
1-2 razy w miesiącu	18	42	32	8	149
Kilka razy w roku	22	39	28	11	156
W ogóle nie uczestniczy	17	43	26	13	92
Poglądy polityczne					
Lewica	17	49	29	5	139
Centrum	17	40	33	9	262
Prawica	23	34	34	9	264
Trudno powiedzieć	22	32	22	24	260

Tabela 7. Co, Pana(i) zdaniem, przede wszystkim decyduje o tym, że niektórzy ludzie nie mogą wydostać się z biedy? Proszę wybrać nie więcej niż trzy czynniki. 1 - Brak wykształcenia, kwalifikacji zawodowych; 2 - Niezaradność życiowa, bezradność w załatwianiu swoich spraw; 3 - Lenistwo, niechęć do podejmowania pracy; 4 - Brak pracy, bezrobocie; 5 - Alkoholizm; 6 - Brak wsparcia i opieki ze strony państwa; 7 - Brak wsparcia i opieki ze strony rodziny, brak rodziny; 8 - Brak szczęścia, ślepy los

(%)

	1	2	3	4	5	6	7	8
Ogółem	39	37	35	53	40	24	3	5
Płeć								
Mężczyźni	45	36	38	52	39	22	3	6
Kobiety	34	37	33	53	41	25	3	4
Wiek								
18-24 lat	59	31	47	46	49	23	7	2
25-34	48	40	41	45	45	24	2	5
35-44	37	40	41	53	36	29	5	9
45-54	34	43	32	58	36	24	3	5
55-64	35	38	29	59	35	20	2	6
65 lat i więcej	24	27	25	55	40	22	1	3
Miejsce zamieszkania								
Wieś	35	34	40	56	43	18	3	6
Miasto do 20 tys.	31	36	25	64	38	36	1	4
20-100 tys.	49	39	34	49	39	23	4	4
101-500 tys.	44	35	33	52	39	22	2	2
501 tys. i więcej mieszk.	37	42	40	36	37	30	6	8
Wykształcenie								
Podstawowe	36	26	29	57	38	25	2	5
Zasadnicze zawodowe	33	33	34	63	40	23	3	4
Średnie	43	43	42	44	43	23	4	6
Wyższe	49	57	35	43	36	23	5	4
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	57	52	35	47	40	18	6	0
Prac.umysł.niż.szczębla	50	50	40	38	40	25	4	9
Pracownicy fiz.- umysł.	40	43	47	44	47	30	3	3
Robotnicy wykwalifikowani	41	37	35	64	33	26	2	5
Robotnicy niewykwalifik.	45	31	39	62	44	15	1	12
Rolnicy	23	42	51	51	40	26	6	4
Pracujący na własny rach.	29	66	41	21	49	21	3	9
Bierni zawodowo								
Renciści	27	29	22	62	33	22	0	3
Emeryci	24	29	27	59	39	22	2	3
Uczniowie i studenci	59	34	53	43	48	26	11	1
Bezrobotni	51	28	28	57	38	26	3	9
Gospodynie domowe i inni	53	40	38	47	39	14	3	6
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	44	40	38	50	38	29	5	3
spółce właścicieli								
prywatnych i państwa	52	42	35	49	34	32	4	5
sekt. pryw. poza rolnict.	40	49	44	45	43	19	3	8
prywatnym gosp. rolnym	21	40	49	55	41	23	5	4
Dochody na jedną osobę								
Do 300 zł	26	29	29	69	39	26	6	12
301-500	41	36	36	51	37	26	1	5
501-900	40	37	36	51	35	24	2	5
901-1200	27	37	31	51	49	23	2	7
Powyżej 1200 zł	44	54	37	36	37	25	5	5
Ocena własnych war. mater.								
Złe	32	26	24	63	30	33	2	7
Średnie	36	36	36	56	40	22	4	4
Dobre	48	45	43	41	47	18	3	5
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	31	38	30	57	47	17	0	3
Raz w tygodniu	38	37	36	52	41	23	3	4
1-2 razy w miesiącu	46	34	45	50	39	23	3	5
Kilka razy w roku	39	37	32	56	38	26	4	7
W ogóle nie uczestniczy	38	36	29	51	34	29	3	8
Poglądy polityczne								
Lewica	49	40	40	43	31	26	3	5
Centrum	38	38	36	56	39	25	3	5
Prawica	43	39	37	49	42	17	3	5
Trudno powiedzieć	31	31	31	58	44	27	2	5

(continued)

Tabela 7 cd. 9 - Choroba, kalectwo; 10 - Niskie emerytury, renty;
11 - Coś innego

(%)

	9	10	11	Liczba osób
Ogółem	27	22	2	930
Płeć				
Mężczyźni	25	18	2	438
Kobiety	29	26	1	493
Wiek				
18-24 lat	19	10	1	143
25-34	24	10	2	167
35-44	23	12	2	132
45-54	26	23	2	182
55-64	30	31	1	139
65 lat i więcej	36	43	0	168
Miejsce zamieszkania				
Wieś	26	20	1	352
Miasto do 20 tys.	25	27	1	126
20-100 tys.	26	21	0	184
101-500 tys.	27	24	2	162
501 tys.i więcej mieszk.	30	22	5	106
Wykształcenie				
Podstawowe	29	32	0	281
Zasadnicze zawodowe	26	17	4	238
Średnie	26	18	1	319
Wyższe	23	16	2	93
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier.,inteligencja	21	18	1	54
Prac.umysł.niż.szczebla	29	12	0	68
Pracownicy fiz.- umysł.	19	12	1	94
Robotnicy wykwalifikowani	26	13	3	88
Robotnicy niewykwalifik.	18	17	0	41
Rolnicy	33	9	3	49
Pracujący na własny rach.	19	20	3	26
Bierni zawodowo				
Renciści	45	36	4	59
Emeryci	35	42	0	238
Uczniowie i studenci	15	8	0	65
Bezrobotni	22	14	4	109
Gospodynie domowe i inni	14	16	2	39
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	26	19	1	109
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	22	13	2	70
sekt. pryw. poza rolnict.	21	13	1	194
prywatnym gosp. rolnym	39	9	3	54
Dochody na jedną osobę				
Do 300 zł	24	17	6	66
301-500	27	21	2	126
501-900	29	28	1	217
901-1200	32	25	0	88
Powyżej 1200 zł	23	22	3	61
Ocena własnych war. mater.				
Złe	28	32	4	214
Średnie	29	21	1	420
Dobre	23	17	0	297
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	37	25	0	67
Raz w tygodniu	27	23	1	464
1-2 razy w miesiącu	27	16	3	149
Kilka razy w roku	21	20	2	156
W ogóle nie uczestniczy	24	27	4	92
Poglądy polityczne				
Lewica	28	25	2	139
Centrum	27	19	2	262
Prawica	27	20	2	264
Trudno powiedzieć	26	24	1	260